νὰ τὴ νοιώθουμε.

Ἐλπίζω, ἀγαπητέ, πάντα τὰ ἔργα σου νὰ βγοίνουνε μὲ τέτοια ἀφιλονείκητα ἑλληνικὰ χοραχτηριστά, κ' ἡ ἐπιρροὴ τῆς «δεύτερης πατρίδας» σου νὰ τὰ δυναμώνῃ μᾶλλον παρὰ νὰ τἀλλάζῃ.

Σὲ χαιρετῶ
Πάντα δικός σου
ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ

Γ. ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗ
ΠΡΟΠΥΛΑΙΑ
ΤΟΜΟΣ Α'
Πουλιοῦνται δρ. 5 στὰ Γραφεῖα τοῦ «Νουμᾶ». Γιὰ τὸ Ἐξωτερικὸ φρ. χρ. 6 Ὅποιος θέλει γράφει καὶ στὸν ἴδιο τὸ συγγραφέα δρόμος Φωκυλίδου, 34, Ἀθήνα.

ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Τὸ ἀκόλουθο σημείωμα μου εἶναι κομμάτι ἀπὸ μελέτη μου γραμμένη [illegible] γιὰ τὸν προφορικό μας λόγο σὲ σχέση μὲ τὸ γραφτὸ καὶ μὲ τὸ ἔργο ὅπως ὡς τώρα φανερώθηκε στὸ πεζό. Μὰ ἔρχεται καὶ σὰν ἀπόκριση, ποὺ ἀργοπόρησε, στὸ γραμματάκι τοῦ κ. Βελέλη ποὺ γιὰ μένα δημοσίεψε στὸ «Νουμᾶ» τὶς 25 τοῦ Φλεβάρη 1907. Ὁ κ. Βελέλης στὸ γραμματάκι του κεῖνο μὲ ρωτοῦσε ἂν «ἔγραψα ξεπίτηδες στίχους δεκαπεντασύλλαβους στὸ τέλος τοῦ διηγήματου μου ἡ «Μπομπή» ποὺ τότε λίγο πρὶν φάνηκε στὸ «Νουμᾶ» ἢ μοῦ ἦρθανε ἔτσι ὅλως διόλου φυσικὰ καὶ ἄθελα» Ἐννοεῖ στίχους ποὺ μιλεῖ ἡ γυναίκα στὸ διήγημα.

Τὴν ἀπόκριση μου θὰ τὴ βρεῖ ἐδῶ ὁ κ. Βελέλης ποὺ μιλῶ ξεχωριστὰ γιὰ τῆς Μάνης τὸν προφορικὸ λόγο.

— Σὲ κεῖνες τὶς κορφὲς τὰ Ταΰγετα ξέρει κανεὶς πῶς δημιουργήθη. Εἶναι ἡ λαλιὰ θρῆνοι, μίλημα ὡσὰν νὰ μουσικεύεται ἀπὸ [illegible] ἕν ξάστερον αἰθέρα μὰ καὶ ἀπὸ τὴ βαθύβουη σιωπὴ τῆς νύχτας. Ἡ ζωὴ πλέον στὰ πλάσματα τοῦτα ποὺ ζοῦνε σὲ τέτοιον ἕνα τόπο φανερώνεται σὲ πλαστικὴ ὀμορφιά, μὲ σκληράδα καὶ καλοσύνη πλασμένη. Ἀπὸ τὴ χαρὰ τῆς γέννας τὴ Διονυσιακὴ ὡς τὸν Περσεφόνειο θρῆνο τοῦ χαμοῦ, κυριαρχημένα ἀπὸ μιὰ μουσικὴ λαχτάρα ποὺ ἐξωτερικεύεται στὴ φωνὴ στὸ μουσικὸ φανέρωμα τῆς ζωῆς τους, ἔτσι ἀναδόθηκε τὸ πλάσμα ἐκεῖ τραχύλαλο καὶ θρηνολάλον καὶ ὅταν ἀκόμα ἡ λαλιὰ τῆς χώρας δείχνεται σὲ λόγο ἀναγλυμένη, σ' ὡραιόμορφην εἰκόνα καὶ πλαστικὴν ἰδέα. Σὲ κάθε ἔκφραση τῆς ψυχῆς ὁ λόγος ἔχει τὴ σφραγίδα θρηνεροῦ μοτίβου, καὶ καθολικὰ ὁ μεγάλος θρῆνος κυβερνάει κάθε φανέρωμα, κάθε ψυχικὸ ξεχείλισμα, καὶ εἶναι ἡ μουσοτράγουδο πλασμάτων ὁ λόγος τους, ποὺ κυβερνάνε τὴ ζωή τους τὰ νὰ εἴτανε [illegible] στὴν αἰτία τῆς ὕπαρξής τους—στὸ *θάνατο* ἢ στὸν πόνο. Καὶ κάθε ἔκφραση τους, ἀπὸ τῆς ἴδιας τους τῆς μορφῆς ὡς τῆς πράξης καὶ ἐνέργεια, φανερώνεται σὲ κίνημα εἰκονιστικὸ τοῦ καθολικοῦ ρυθμοῦ ποὺ τοὺς ὁδηγάει, μιὰ βούληση τοῦ πόνου. Καὶ ἡ ἐδαφικὴ αἰτία μπορεῖ νὰ ἁρμονίζεται σὲ τέτοια μιὰ ἔκφραση τῆς ζωῆς καὶ νὰ βουλεύει μυστικὰ ἡ τραχιὰ φύση γύρω [illegible] σὲ [illegible] σὰν πολεμικὲς [illegible] ψυχὲς δυνατές. Τὸ τραχὺ [illegible], ἡ λυγεράδα τοῦ κορμιοῦ, τὸ ἡλιοφλογισμένο πρόσωπο [illegible] καὶ πυρωμένα.

Καὶ [illegible] στὴν ψυχή τους [illegible] ἡ φαντασίωση τοῦ [illegible] μὲ [illegible] σ' ἕναν ἀπόλυτο ρυθμὸ ποὺ κυβερνάει τὴ ζωή τους, γενικό. Χωρὶς [illegible] τοῦ φυσικοῦ, μὲ [illegible] σὲ κάθε ἐνέργεια. Ἔτσι κυβερνιέται καὶ ὁ λόγος τους, μὲ τὴ ἁρμονικὴ λαλιὰ ποὺ στὰ φωνητικὰ ὄργανα παίρνει μορφὴ τεχνουργημένη γιὰ νὰ [illegible] τὸ αἴσθημα, τὴν ἰδέα, τὴν εἰκόνα.

— Μοῦ ἔλαχε νὰ αἰσθανθῶ στὸ φανέρωμα τὸ πολύηχο τοῦ μοιρολογιοῦ μιὰ μουσικὴ μονότονη, μὰ ὁ λόγος χορικὸς ἔβγαινε, μὲ ἀπήχησες βαθιές, ὀρχηστικὰ σταθερὰ [illegible], κινήματα, πηγὴ μιᾶς ἀρχῆς γιὰ δημιούργημα τέχνης ἄφταστης.

Σὲ μίλημα πάλε ἄκουσα *πλάσμα* μουσικὸ τὸ λόγο, *ἄκουσα τὴ λέξη σὰν ἀνάγλυφο* μουσικὰ ἐργασμένο, καὶ τὴν εἶδα εἰκόνα, καὶ στὴ φράση ἄκουσα ὁλάκερη μουσικὴ φράση ἀντάμα.

ΣΤΟ ΛΕΥΚΩΜΑ ΤΗΣ ΑΛΕΞΑΝΤΡΑΣ ΠΑΠΑΜΟΣΚΟΥ

Μὲ τὴ μητέρα γλῶσσα μας, τὴν καταφρονεμένη
ἀπὸ τὸν ἄδειο ἀνάξιο νοῦ, τὴν ἄξια δουλεμένη
στὸ πεῖσμα τῶν ἀνήξερων, ἀπὸ τὸν ποιητή,
χτίστε τὰ χτίσματα, λογῆς ἀνθεῖ καὶ σβεῖ στἀχείλι
τἄϋλο λουλοῦδι δέσε το μὲ νέα ζωή, κοντύλι,
στὴν πέτρα τὴ θαματουργὴ τοῦ λόγου στὸ χαρτί.

Κόφτε φλωριά, σφραγίστε τα (—χαῖρε, νοερὸ χρυσάφι,
πλέχτες τοῦ στίχου ἀρχοντικοί, λεβέντες πεζογράφοι!)—
μ' ὅποια βούλλα, μὲ τἄχραντα φτερὰ τοῦ τραγουδιοῦ,
μὲ τοῦ κριτῆ τὴ ζυγαριά, μ' ὅποια θωριά, ὅποια χάρη,
μὲ τοῦ σοφοῦ τὸ νόημα, καὶ μὲ τἀλφαβητάρι,
τῆς γνώσης θαμποχάραμα στὰ μάτια τοῦ παιδιοῦ.

Κ' ἐσεῖς ποὺ μᾶς ποτίζετε τοῦ κόρφου σας τὸ γάλα,
γυναῖκες, καὶ τὸν ἔρωτα, τὴν πιὸ μεθύστρα στάλα,
νά τῆς ἀλήθειας γάλα, νά κρασὶ τῆς ἀρετῆς!
Γιὰ τὴ μητέρα γλῶσσα μας τὰ λάβαρα κρατῆστε,
βοηθῆστε, μάϊσσες τῆς καρδιᾶς, τὸ Λόγο· οἱ Μοῖρες εἶστε,
πληρῶστε ὅσα τραγούδησε γιὰ σᾶς ὁ ποιητής.

Κ' ἐσὺ ποὺ πρωτοβάλθηκες τὰ νιᾶτα νὰ φωτίσῃς
κ' ἔφερες, μέσα στῆς ζωῆς τὴ γλῶσσα καὶ στῆς φύσης,
—σὰ σὲ καθάριο κρούσταλλο φῶς, τοῦ ματιοῦ φιλί,—
τὰ πρῶτα ἁπλὰ μαθήματα, στοῦ δάσκαλου τὸ πεῖσμα,
καὶ χάρισες τοῦ πράσινου περιβολιοῦ τὸ σεῖσμα
στἀσάλευτο νεκρὸ σκολειό,—χαῖρε κ' ἐσύ, Καλή!

24 τοῦ Θεριστῆ 1908.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

γίζουμαι, γιατὶ δὲ θέλω, γιατὶ δὲν κάνει νὰ τὰ συλλογίζουμαι, γιὰ τὸ καλὸ τὸ δικό σας, γιὰ τὸ καλὸ τῆς δουλειᾶς σας, κ. ἐργοστασιάρχη.

ΦΙΝΤΗΣ *(γελαστά)*. Καὶ σὺ βλέπω δὲν πᾷς πίσω. Καὶ σὺ σὰν τοὺς ἄλλους τοὺς φωνακλάδες. Τὸν ἴδιο χαβᾶ καὶ σύ. Σᾶς δυναστεύουμε, σᾶς ἐκμεταλλευόμαστε, σᾶς καταστρέφουμε. Ὅλη σας ἡ δυστυχία ἀπὸ μᾶς.. Τώρα μοῦ βγάλατε κι ἄλλη φάμπρικα στὴ μέση. Νὰ σᾶς λιγοστέψω τὶς ὧρες τῆς δουλειᾶς. Τοὺς καημένους, τοὺς καημένους! *(Σὲ λίγο)* Κακόμοιρε, μ' αὐτὰ τὰ μυαλὰ ποὺ ἔχεις δὲ θὰ πᾷς ποτὲ μπροστά.

ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ *(σὰ νὰ σκέφτεται)*. Νὰ πάω μπροστά!.. *(ξαφνικά)* Χρόνια δουλεύω τώρα καὶ παλεύω γιὰ νὰ μπορέσω νὰ σηκώσω τὸ κεφάλι μου ἀψηλότερα, λίγο ἀψηλότερα, μόνο λίγο. Καὶ δὲν μπορῶ νὰ τὰ καταφέρω ἐνῶ νοιώθω ὅλη τὴ δύναμη μέσα μου. Μὰ εἶναι καὶ μιὰ ἄλλη δύναμη, ἐτούτη *(κάνει χειρονομία, γιὰ νὰ σημάνῃ τὸν παρᾶ)* ποὺ δὲ μ' ἀφίνει... Ἄχ! κ. Φιντῆ, γιατί κ' ἐμένα νὰ μὴ μοῦ δώσῃ ἡ τύχη ἕνα σκαλοπάτι, ἕνα μικρὸ σκαλοπάτι νὰ πατήσω...

ΦΙΝΤΗΣ. Σήμερα ἔχεις πολυλογία, κ. Μηχανικέ. Μὰ ἡ ὥρα περνᾷ, *(βγάζει καὶ κοιτάζει τὸ ρολόγι του)* — δυὸ μετὰ τὸ μεσημέρι — κ' ἡ δουλειὰ δὲν περιμένει.. Λοιπόν, ὅπως εἶπα πρίν. Θὰ δώσῃς μὲ τὴν ἀτμομηχανὴ τὴν πρεπούμενη δύναμη, γιὰ νὰ κοποῦν οἱ πλάκες. Καὶ σὲ παρακαλῶ τοὺς φόβους σου καὶ τ' ἄλλα κουροφέξαλα νὰ τ' ἀφήσῃς κατὰ μέρος. Δὲ σοῦ λέω τίποτα ἄλλο παρὰ μόνο πὼς αὐτὴ ἡ ἐργασία πρέπει νὰ τελειώσῃ ὅσο τὸ δυνατὸ γληγορώτερα. *(Τονίζει τὶς λέξες)*. Πρέπει νὰ τελειώσῃ.

ΜΗΧΑΝΙΚΟΣ *(σὰ νὰ τοὔρχεται ξαφνικὴ ἔμπνευση)* Ὅπως ὁρίζετε, κ. ἐργοστασιάρχη. . Ὅσο γιὰ μένα ἕνα γλήγορο ἀνέβασμα, ἕνα ξαφνικὸ τίναγμα στ' ἀψηλά, στὸν ἀέρα, ἴσως νὰ εἶναι ἕνας θρίαμβος, μιὰ νίκη.

(Ὁ Φιντῆς ἀντὶ γι' ἀπάντηση κουνᾷ τὸ κεφάλι του πολλὲς φορές, σὰ νὰ τὸν κοροϊδεύῃ. Στὸ μεταξὺ ὁ μηχανικὸς φεύγει. Ὁ Φιντῆς ξαναπιάνει τὴ φημερίδα του καὶ βυθίζεται στὸ διάβασμά της. Ὕστερα ἀπὸ λίγο μπαίνει σιγὰ σιγὰ ἡ Γιαγιά).

ΓΙΑΓΙΑ *(πλησιάζει τὸ Φιντῆ)*. Σύχασε ξέρεις ἀπὸ κάμποση ὥρα ἡ Ἀννοῦλα... Πῆγε μέσα στὴν καμαρά της κ' ἔκλαψε, ἔκλαψε ὅσο πιὰ ποὺ χανουρίστηκε μονάχη της, κι' ἀποκοιμήθηκε. Τὴν πῆρα κ' ἐγὼ καὶ τὴν ἔβαλα στὸ κρεββατάκι της, καὶ τὴ σκέπασα νὰ μὴν κρυώσῃ. Θὰ τῆς κάμῃ καλὸ αὐτὸς ὁ ὕπνος.

ΦΙΝΤΗΣ. Ἀλλόκοτο κορίτσι αὐτὸ τὸ παιδί!

ΓΙΑΓΙΑ. Μὰ γιατί τὴ μάλλωσες τόσο σκληρά; Τὸ πουλάκι μου εἶναι πολὺ αἰσθαντικό, καὶ φοβᾶμαι μὴν ἀρρωστήσῃ μ' αὐτά σου τὰ φερσίματα.

ΦΙΝΤΗΣ. Εἶναι πράματα, σὲ παρακαλῶ, αὐτὰ ποὺ κάνει; Τὸ πρωῒ πρωῒ ποὺ ἔφευγα, περνῶντας ἀπὸ τὸν κῆπο τὴν εἶδα ἀνεβασμένη στὴ μουριά. Ἔρχουμαι τὸ μεσημέρι, κ' ἡ ἀφεντιά της ἀκόμα δὲν εἶχε ξεσκαρφαλώσει ἀπὸ κεῖ πάνου. Κατέβα, τῆς λέω, τί κάνεις αὐτοῦ πάνου τόσες ὧρες; Κι' αὐτὴ ἀντὶ νὰ μ' ἀκούσῃ, ἀντὶ νὰ κατεβῆ, ἀνέβαινε στὰ πιὸ ἀπάνου κλαριά, καὶ μοὔλεγε πὼς εἶναι πουλὶ πιά, πὼς θὰ πετάξῃ ἀψηλά, πὼς δὲν μπορεῖ νὰ περπατῆ στὴ γῆς, κι ἄλλες τέτοιες ἀνοησίες. Ἔ! ὕστερα ἀπ' αὐτά, τί ἤθελες νὰ τῆς κάμω ὅταν μᾶς παρουσιάστηκε στὸ τραπέζι; Νὰ μὴ τὴ μαλλώσω;... Προχτὲς πάλι εἶχε μαδήσει ὅλα τὰ λουλούδια τοῦ κήπου. καὶ ἄλλα ἀπ' αὐτὰ εἶχε χώσει στὰ μαλλιά της, ἄλλα εἶχε φορτώσει — ξέρω γὼ πῶς τὸ κατάφερε; — στ' αὐτιά της, σ' ὅλο τὸ πρόσωπό της, ἄλλα εἶχε κρεμάσει κοντὰ κοντὰ σ' ὅλο τὸ φόρεμά της. Εἴταν μιὰ φρίκη νὰ τὴν ἔβλεπε.